

Motion till riksdagen 2008/09: MJ24

**av Tina Ehn m.fl. (mp)
med anledning av prop. 2008/09:210**

En ny rovdjursförvaltning

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	2
Rovdjurspolitiken.....	3
Rovdjuren.....	4
Ekologisk livskraft	4
Rovdjurens roll i ekosystemet	5
Propositionen	6
EU:s art- och habitatdirektiv	6
Gynnsam bevarandestatus	8
Demokrati och delaktighet	9
Viltförvaltningsdelegationer.....	10
Vargstammens utveckling	11
En sammanhängande fennoskandisk vargstam	11
Etappmålet för varg.....	12
Införsel	12
Naturlig invandring	13
Jakt	14
Miniminivån för lodjur.....	15
Jaktbrott.....	16
Miljöorganisationers talerätt	18

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge rovdjurens roll i ekosystemet ökad vikt i rovdjursförvaltningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om innebörden av artikel 16.1 e i EU:s art- och habitatdirektiv.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en förutsättning för gynnsam bevarandestatus är att populationen är långsiktigt livskraftig.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ingen ytterligare delegering av jaktbeslut bör ske innan den aktuella arten har uppnått gynnsam bevarandestatus.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att viltvårdsdelegationerna inte bör vara beslutande utan rådgivande.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den skandinaviska vargstammen bör bli geografiskt och genetiskt sammanhängande med den finsk-ryska stammen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att enstaka vargföryngringar bör accepteras i renskötselområdet utanför renskötselns åretruntmarker.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vargstammens tillväxt inte ska frysas vid en nivå på 210 individer.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sätta ett nytt etappmål för vargstammen när den utvärdering som regeringen tillsatt har rapporterat sina resultat.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införsel av vargar endast bör vara en sista utväg om förnygring av vargstammens genetik inte uppnås genom fungerande kontakt med den finsk-ryska vargpopulationen eller genom att flytta individer som kommer invandrande till norra Sverige till mer vargtäta områden.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att successivt underlätta för vargetableringar i renskötselområdets kustområden och ge rennäringen hjälp med att finna driftsformer som möjliggör en samexistens med vargen.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att licensjakt inte bör införas på varg.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det inte är möjligt att inrikta licensjakten på vargar som är ”genetiskt defekta”.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den nationella miniminivån för lodjursstammen ej bör sänkas.

Fel! Okänt namn på

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det vore olyckligt att ytterligare minska lodjursstammen i renskötseområdet.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att reglerna för skydds jakt på initiativ av en enskild som i dag regleras i 28 § jaktförordningen bör återställas till det som gällde 2006.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den aktuella arten helt bör strykas ur 28 § jaktförordningen om den positiva populationsutvecklingen bryts för varg eller järv.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att försök och förberedelse till grovt jaktbrott bör kriminaliseras.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör införas obligatorisk märkning av skottrar, andra terrängmotorfordon och/eller förare i syfte att kunna identifiera fordon och förare.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att etablerade naturvårds- och miljöorganisationer ges rätten att överklaga beslut om jakt på rovdjur.

Rovdjurspolitiken

Sammantaget kan det konstateras att svensk rovdjurspolitik och rovdjursförvaltning varit mycket framgångsrik de senaste årtiondena, i synnerhet sedan riksdagen 2001 antog den dåvarande regeringens proposition 2000/01:57 En sammanhållen rovdjurspolitik. Politiken har lett till ökade stammar av alla de fyra stora rovdjuren. Antalet skador som orsakas av rovdjuren på tamdjur utanför renskötseområdet är också relativt litet och har i stort sett varit oförändrat trots ökningen av rovdjursstammarna. Naturvårdspolitiskt är det mycket positivt att vi nu närmar oss de av riksdagen fastställda målen om livskraftiga rovdjursstammar (16:e miljömålet) och uppfyllandet av EU:s naturvårdsdirektiv.

Allmänhetens acceptans för rovdjuren är dessutom stor. Opinionsundersökningar visar tydligt att en klar majoritet av svenskarna, även i rovdjurstäta områden, anser att rovdjursstammarna ska vara livskraftiga. Allmänheten har också stort förtroende för dagens rovdjursförvaltning.

Därmed inte sagt att allt är frid och fröjd i rovdjurspolitiken. Det finns många problem kvar att lösa för att säkra arternas långsiktiga överlevnad. Ett av de största är vargstammens genetiska situation, där hela stammen – för närvarande ca 200 djur – härstammar från ett fåtal individer. Ett annat är den omfattande illegala jakten som i dag utgör det största hotet mot en livskraftig vargstam.

I den nuvarande politiken har riksdagen slagit fast att vargstammen ska öka tills den når etappmålet 200 djur. Därefter ska man analysera stammens

Fel! Okänt namn på

situation noggrant för att utvärdera hur stor stammen bör vara för att säkra dess långsiktiga existens i Sverige.

Rovdjuren

Rovdjurens existens i Sverige ska inte enbart ses som överlevnad, utan rovdjuren måste även ges möjlighet att återfå något av sin ekologiska funktion i ekosystemet. Detta är av stor betydelse för den biologiska mångfalden, då många arter, både växter och djur, är beroende av rovdjurens existens för sin egen överlevnad.

De stora rovdjuren är i sig en viktig del av våra ekosystem. Långsiktigt livskraftiga populationer, i enlighet med tidigare riksdagsbeslut och åtagandet inom ramen för art- och habitatdirektivet, inbegriper såväl kortsiktig demografisk livskraft som långsiktig genetisk livskraft, men även ekologisk livskraft.

Rovdjuren tillhör naturligt den svenska faunan och har, tills relativt nyligen, ingått som funktionella enheter i de ekologiska processer som formar de svenska ekosystemen. Som toppredator, högst i näringskedjan, har rovdjuren en reglerande effekt i hela ekosystemet, och det finns allt starkare stöd för att det behövs toppredatorer för att ekosystem ska kunna betraktas som funktionellt intakta. Hittills har vilt- och rovdjursförvaltningen tagit för lite hänsyn till rovdjurens reglerande roll i ekosystemet eftersom fokus legat på att förhindra att populationerna utrotas. Vartefter de stora rovdjuren återetableras krävs dock större fokus på att bevara dem inom ramen för en bredare ekosystemsansats.

Ekologisk livskraft

Ekologisk livskraft handlar om interaktionen mellan en art och dess omgivning. Vikten av att upprätthålla samspelet mellan arter har uppmärksammats alltmer inom den moderna viltforskningen, och slutsatsen är att det behövs långt större djurpopulationer för att upprätthålla ekologisk livskraft än att de enbart uppfyller kriterier för minsta livskraftiga population. För att en rovdjursart ska kunna återfå något av sin ekologiska funktion måste den även ha en så stor geografisk spridning som möjligt, varför små, fragmenterade populationer utspridda över stora områden är otillräckligt.

Långsiktiga empiriska studier visar att samspelet mellan toppredatorer och deras bytesdjur påverkar en rad processer och andra arter på lägre nivåer i näringskedjan. Predationen som ekologisk process kan bidra till att upprätthålla viktiga ekosystemsprocesser och artdiversitet främst genom rovdjurens påverkan på bytesdjuren. I Sverige har t.ex. ökningen av rovfåglar i de svenska kustområdena bidragit till att minska ökningen av skarv.

Rovdjurens roll i ekosystemet

Flera empiriska studier från främst USA visar att stora rovdjur har en nyckelfunktion i ekosystemen genom att ge upphov till s.k. kaskadeffekter. I områden där toppredatorer försvunnit finns exempel på att bytesdjuren ökat starkt och haft negativ påverkan på växtsamhällenas struktur under de perioder rovdjuren varit borta, vilket i nästa steg inverkat negativt på förekomsten av en rad andra däggdjur, fåglar och insekter. Förutom genom direkt predation kan stora rovdjur också påverka bytesdjurens dynamik genom att ändra deras beteendemönster, vilket även det leder till positiva kaskadeffekter i områden som befrias från ett tidigare hårt betetryck.

Rovdjur påverkar också varandra genom konkurrens och predation. En konkurrenssituation mellan olika rovdjursarter kan innebära att tätheten eller förekomsten av en rovdjursart i vissa fall främst regleras av en annan rovdjursart snarare än av tillgång på bytesdjur. En minskning av toppredatorer i ett område kan leda till att förekomsten av mellanstora rovdjur ökar så markant att de senare tar över rollen som toppredatorer i området. Detta har betydelse för förvaltningen eftersom det får konsekvenser för de olika rovdjurstammarnas relativa storlek och utbredning, vilket i sin tur påverkar bytespopulationerna.

I Sverige prederar t.ex. lodjur på räv, och sannolikt råder födokonkurrens mellan räv och lodjur om gemensamma bytesdjur som rådjur, hare och skogshöns. Lodjurspredation på räv skulle på sikt kunna gynna de gemensamma bytesdjur som dessa arter utnyttjar.

Olika rovdjursarter kan också ha positiva effekter på varandra genom att tillgängliggöra kadaver från slagna byten för asätande arter. Större rovdjursarter kan underlätta överlevnad och reproduktion för mindre rovdjursarter och även för andra artgrupper. Flera rovfågelarter som kungs- och havsörn efterlämnar kadaver som utgör en säkrare födoreserv för andra arter. Studier från Yellowstone visar att vargen har blivit den mest betydelsefulla faktorn för hur mycket biomassa i form av kadaver som finns tillgänglig för asätare. Innan vargen återkom reglerades tillgången på kadaver i området främst av klimatet och årstiderna. Vargen har gjort kadaver tillgängliga hela året i ett jämnt flöde för de omkring 30 arter av asätare, både fåglar och däggdjur, som finns i parken.

I Sverige är t.ex. två hotade rovdjursarter i fjällmiljö, järv och fjällräv, beroende av kadaver för att få tillräckligt med föda. Båda arterna har problem med begränsad födotillgång, och fjällräven stödutfordras till och med. Järvens diet utgörs till en betydande del av kadaver, och artens reproduktionsframgång är beroende av födotillgången.

Även om kunskapen om rovdjurens roll i de ekologiska processerna än så länge är begränsad är osäkerhet ett starkt argument för att tillämpa försiktighetsprincipen. I Riokonventionen slås det fast att ekosystemsprocesser måste förvaltas, trots den bristfälliga kunskapen om deras funktion.

Miljöpartiet anser att rovdjurens roll i ekosystemet ska beaktas i rovdjursförvaltningen så att stammarna kan återfå något av sin forna ekologiska funktion samt att hänsyn ska tas till rovdjurens interaktioner med såväl bytesdjuren

Fel! Okänt namn på

som andra rovdjursarter. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Propositionen

Mot bakgrund av den positiva utvecklingen och den starka opinionen för livskraftiga rovdjursstammar i Sverige är det anmärkningsvärt att regeringen nu föreslår en ändrad politik som äventyrar att målen nås. Sammanfattningsvis vill regeringen att lokala och regionala instanser ska få större inflytande över politiken, att jakten ska utökas och att vargens genetiska bas ska stärkas genom tillförsel av individer utifrån samtidigt som den begränsas till den storlek den har i dag, dvs. högst 210 djur.

Regeringens motivering för den föreslagna nya politiken är svag eller direkt vilseledande. Propositionen har väldigt stort fokus på ett påstått motstånd mot rovdjur och problemen i den allmänna debatten. Det motiv som framförs till förslaget om en ny politik är att ”tillväxten, särskilt vad gäller varg, har inneburit konflikter med människor, i synnerhet tamdjursägare i mellersta Sverige där det är tätast mellan vargreviren.” Enligt propositionen har ökningen av rovdjurens antal i kombination med ”bristande medborgarinflytande i den tidigare rovdjurspolitiken skapat bristande förtroende för politiken och förvaltningen.” Vidare sägs att ”vargstammen bör hållas på en nivå som långsiktigt skapar större acceptans för vargen i vår fauna.”

Utän tvekan finns det i dag en sådan konflikt, men den bör man analysera på ett förutsättningslöst sätt för att undvika att man går vilse i förhastade slutsatser och föreslår kontraproduktiva åtgärder. Propositionen innehåller ingen sådan analys av konflikten, utan lutar sig mot en utredning, *Rovdjuren och deras förvaltning* (SOU 2007:89), som har fått hård kritik av många remissinstanser. Av betänkandet kan man ändå utläsa att det även i rovdjurstäta kommuner och områden bara är en minoritet som är kritiska mot rovdjursförvaltningen. Majoriteten av svenskarna – även i rovdjursland – stöder den nuvarande politiken.

Mot den bakgrunden klingar ropen om en havererad rovdjurspolitik och en misslyckad förvaltning rätt falskt. Det är svårt att frigöra sig från misstanken att såväl propositionen som det underliggande betänkandet främst syftar till att tillfredsställa vissa väljargrupper med starka röster.

EU:s art- och habitatdirektiv

Centralt i regeringens proposition är att man vill utsträcka möjligheten att jaga rovdjur i Sverige, trots att björn, varg och lo skyddas av EU:s art- och habitatdirektiv. Enligt direktivet får dessa djur inte avsiktligt störas, fångas eller dödas. Regeringen anser dock att man kan tillåta licensjakt genom att använda de undantag som finns angivna i direktivets artikel 16.1.

Fel! Okänt namn på

Miljöpartiet de gröna anser att regeringens förslag om licensjakt bygger på en felaktig tolkning av artikeln. I texten anges att undantag från fredning får medges endast om det inte finns någon annan lämplig lösning på något av fem uppräknade problem eller behov, numrerade a–e. Det behov som 16.1.e handlar om är ”*insamling och förvaring*” av ett fåtal exemplar av en art. Det har ingenting att göra med att jaga djur i syfte att hålla nere populationsstorleken.

Även Naturvårdsverket har tidigare gjort samma märkliga tolkning av 16.1.e som regeringen nu gör. Naturvårdsverket har då försökt hävda att den svenska texten handlar om en översättning av artikel 16.1.e som inte skulle vara korrekt. Man hävdar att det begrepp som används i den engelska versionen av texten, ”*taking*” egentligen omfattar även jakt men felaktigt har översatts till ”*insamling*”.

Detta resonemang bygger på ett grundläggande missförstånd. Den svenska texten är inte en översättning och den engelska versionen utgör inte något slags original eller förlaga – alla språkliga versioner har samma status. Dessutom är det så att åtminstone flertalet EU-länders versioner av art- och habitatdirektivet här använder sitt språks ord för insamling eller tagande, inte ordet för jakt. Detta visar med all önskvärd tydlighet att innebörden är just insamling eller liknande.

Genom att man omtolkar ordet ”*insamling*” till ”jakt” får artikeln en helt ny innebörd. Det finns flera orsaker till att en omtolkning av insamling till jakt inte kan stämma överens med direktivets intentioner:

- ? En sådan omtolkning gör fortsättningen ”... *och förvaring*” helt obegriplig.
- ? Orden insamling, fångst och dödande har olika innebörd i direktivet. En jämförelse med likartade skrivningar i flera andra artiklar i direktivet, av typen ”*insamling i naturen av exemplar*”, visar tydligt av sammanhanget att ordet insamling (engelskans *taking*) syftar på insamlingsverksamhet och inte på jakt. I artikel 15 används tre olika ord: insamling, fångst respektive dödande (engelskans *taking, capture, killing*), vilket också visar att ordet insamling inte avser vare sig jakt eller fångst utan just insamling.
- ? Tolkningen av ordet insamling som jakt resulterar i ett cirkelresonemang där jakt skulle kunna tillåtas i syfte att bedriva jakt (eftersom något annat skäl, som insamling och förvaring för olika ändamål, då saknas).
- ? Alla övriga grunder för undantag (punkterna a–d i artikel 16.1) blir överflödiga om en sådan tolkning av 16.1.e accepteras.
- ? Grundprincipen i direktivet är att strikt skyddade arter bara får jagas om det finns mycket starka skäl för det. Denna grundprincip åsidosätts helt om man låter jakt i sig vara ett skäl att tillåta jakt.
- ? Direktivets formulering om ett begränsat antal djur visar att detta rekvisit kan motivera avlivning av färre djur än de andra rekvisiten. Dessutom har EU-domstolen i ett mål tolkat motsvarande formulering i fågeldirektivet som att ett begränsat antal betyder upp till 1 % av artens årliga dödlighet. Därför blir det helt orimligt att åberopa detta rekvisit för att tillåta licensjakt. Fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet är till stor del parallella, och jurister brukar anse att tolkningar som EU-domstolen gjort av det ena

Fel! Okänt namn på

direktivet också visar hur liknande formuleringar i det andra direktivet ska tolkas.

Förvisso har EU-kommissionen på olika sätt godkänt en sådan tolkning av 16.1.e som vi här invänder mot. EU-kommissionen är dock ingen slutlig uttolkare av EU-lagstiftningen; EU-domstolens slutsats om motsvarande regel i fågeldirektivet väger tyngre. Även om det inte finns något domslut än gällande tolkningen av art- och habitatdirektivet, så får man anta att en sådan tolkning som regeringen gör förr eller senare kommer att underkännas av EU-domstolen. Dessutom har EU-kommissionen, såvitt vi vet, bara godkänt en sådan tolkning för populationer som bedömts ha en s.k. gynnsam bevarandestatus, vilket bl.a. understrukits i Uppsala universitets mycket kritiska remissyttrande över Naturvårdsverkets förslag. Miljöpartiet de gröna anser att Sverige bör sträva efter att vara ett föredöme i miljö- och naturvårdsfrågor – inte efter att bli det första land som fälls i EU-domstolen för en alltför rovdjursfientlig tolkning av direktivet.

Miljöpartiet anser därför att grunden för regeringens förslag att införa skydds jakt är baserad på en felaktig tolkning av direktivet och bör avvisas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Gynnsam bevarandestatus

Även om målen för rovdjursarterna ska analyseras närmare i en kommande utredning, så är det viktigt att redan nu uppmärksamma att på flera ställen i propositionen finns det påståenden om gynnsam bevarandestatus som är illa underbyggda. Begreppet gynnsam bevarandestatus kommer sannolikt att ha stor betydelse för de mål som Sverige sätter för rovdjursstammarna om några år.

Av definitionen i EU:s art- och habitatdirektiv är det uppenbart att en av förutsättningarna för att en population ska kunna ha en gynnsam bevarandestatus är att populationen är långsiktigt livskraftig. I de forskarrapporter som bifogats Naturvårdsverkets förslag till regeringen i våras förklaras vad som behövs för att en population ska vara långsiktigt livskraftig; antingen behövs en s.k. genetiskt effektiv populationsstorlek på minst 500 djur (vilket motsvarar en faktisk population som är ca 4–10 gånger så stor), eller så behöver populationen få ett tillräckligt stort kontinuerligt tillskott av nya, obesläktade individer från ett system av populationer som tillsammans är så stort.

Detta är inte säkerställt för någon av de fem arter som propositionen handlar om. Kungsörn, björn och lodjur kan möjligen ha gynnsam bevarandestatus, men det finns ännu inte tillräckliga uppgifter om effektiv populationsstorlek eller om invandring från andra populationer för att slå fast att någon av arterna har det.

Regeringen fäster alltför stor vikt vid det dokument om riktlinjer för förvaltning av stora rovdjur på populationsnivå som EU-kommissionen godkände 2008. Vi anser att de kriterielistor för gynnsam bevarandestatus som

föreslås i riktlinjerna är undermåliga, då de inte innehåller något kriterium om att populationen ska vara långsiktigt livskraftig. Riktlinjerna är skrivna av en ganska snäv krets av forskare inom viltekologi, utan någon specialistkompetens inom relevanta delar av naturvårdsbiologin som sårbarhetsanalys, populationsgenetik och hotklassificering. Dokumentet har inte genomgått någon bred vetenskaplig granskning innan det godkändes av kommissionen. Även om riktlinjerna innehåller mycket annat som är bra, så ligger delen om gynnsam bevarandestatus inte i linje med vad som faktiskt står i art- och habitatdirektivet.

Två år tidigare gav kommissionen ut generella riktlinjer för rapportering enligt artikel 17 i art- och habitatdirektivet. Dessa riktlinjer innehåller också vägledning för bedömning av arters bevarandestatus. Här listas en rad olika faktorer som kan beaktas, men det avgörande ska vara vad som behövs för att ”long-term survival and variability can be assured” – dvs. långsiktig livskraft och (bland annat genetisk) variation. I medlemsländernas praxis tycks dock andra faktorer ibland ha fått väga tyngre i bedömningen än vad som behövs för långsiktig livskraft och bibehållen variation.

Miljöpartiet de gröna anser att denna praxis bör vidareutvecklas i överensstämmelse med vad som står i dessa generella riktlinjer, som ligger relativt väl i linje med art- och habitatdirektivets definition av gynnsam bevarandestatus. Detta innebär att en förutsättning för gynnsam bevarandestatus är att populationen är långsiktigt livskraftig. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Det är en allvarlig brist att regeringen inte tydligt har klargjort skillnaderna mellan kortsiktig och långsiktig livskraft utan behandlat begreppen så att det kan bli förvillande. Vår bestämda uppfattning är att förvaltningen av de stora rovdjuren – liksom av alla arter i enlighet med riksdagens beslut – ska vara långsiktigt hållbar.

Demokrati och delaktighet

Miljöpartiet de gröna anser att många beslut som i dag fattas av staten eller av EU bör flyttas närmare medborgarna, till regioner, kommuner och enskilda. Att beslut ska fattas av de berörda själva, eller så nära de berörda som det är praktiskt möjligt, är en central tanke i vår demokratisyn.

Vissa frågor är dock av en sådan karaktär att de i hög grad berör människor i många länder, och då kan överstatliga beslut vara både befogade och önskvärda. Ett ofta nämnt exempel på detta är frågor om begränsning av gränsöverskridande miljöföroreningar. Ett annat exempel anser vi vara skydd av hotade arter och naturtyper. Djur och växter bryr sig inte om administrativa gränser. Åtgärder som vidtas i ett län påverkar möjligheten att bevara en art även i omgivande län, och åtgärder som vidtas i ett land påverkar möjligheten att bevara arten även i andra länder.

Skydd av hotade arter och naturmiljöer hör, precis som begränsning av gränsöverskridande miljöföroreningar, till de områden där vi förespråkar

Fel! Okänt namn på

nationella eller till och med överstatliga beslut inom t.ex. EU. Därför förordar vi att staten tar ett tydligt ansvar för att se till att Sverige lever upp till sitt internationella ansvar för bevarandet av rovdjuren. Vi anser det inte acceptabelt om lokala eller regionala beslutskonstellationer av oklar juridisk karaktär skulle ges makt att inom sitt område begränsa de regionala populationerna till så låga nivåer att det försvårar uppnåendet eller bibehållandet av en livskraftig population i landet.

Riksdagen är direkt och proportionellt vald av Sveriges invånare. Detta ger en hög demokratisk legitimitet åt de beslut som riksdagen fattar. Den nationella nivån är också en lämplig nivå för att fatta många viktiga beslut om bevarandet av hotade arter, inom ramen för de beslut som fattats internationellt.

Statliga myndigheter som lojalt genomför den politik som den folkvalda riksdagen och regeringen beslutat är också en central del i det demokratiska systemet. Att vissa av dessa myndigheter behöver ha en regional organisation (såsom länsstyrelser, länspolismyndigheter, Skogsstyrelsens regioner och distrikt och Vägverkets regioner) gör inte saken mindre demokratisk. Ibland bedömer riksdagen och regeringen att en fråga kan behöva lösas på olika sätt i olika delar av landet, och överlåter därför åt t.ex. länsstyrelserna att fatta beslut inom vissa ramar. Det är också en god demokratisk ordning, förutsatt att myndigheterna strävar efter att fatta beslut enligt intentionerna i de rambeslut som riksdagen och regeringen fattat.

Miljöpartiet de gröna anser att ingen ytterligare delegering av jaktbeslut bör ske innan den aktuella arten har uppnått en gynnsam bevarandestatus. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Viltförvaltningsdelegationer

Ett av de viktigaste förslagen i regeringens proposition är att öka det regionala inflytandet i rovdjursförvaltningen. Som en del av detta föreslås att viltvårdsnämnderna och rovdjursgrupperna ska ersättas av viltförvaltningsdelegationer vid länsstyrelserna. Delegationernas uppgift ska vara att besluta om hur viltförvaltningen inom varje län ska genomföras. Sammansättningen av delegationerna ska utgöras av företrädare för olika sakintressen såsom skogsbolag, markägare, jägare, näringsidkare, turism, naturvård och renskötare.

Miljöpartiet de gröna anser att förslaget riskerar att försvaga rovdjurens situation och att det inte heller ökar demokratin. Ett särskilt problem är att bevarandebeståndet som regel skulle vara i hopplöst underläge mot alla företrädare för olika motstående intressen. Detta märks tydligt redan i dag i de rådgivande rovdjursgrupperna, men det är inte ett lika allvarligt problem så länge grupperna är just rådgivande.

Vi vill understryka att det inte heller skulle utgöra någon demokratisering att göra viltförvaltningsdelegationerna beslutande. Viltförvaltningsdelegationerna skulle ju inte vara valda av länsinnevånarna eller representativa för dessa, utan till stor del bestå av representanter för olika intresseorganisationer. Att släppa in sakintressen i beslutande församlingar utgör inte en ökad demokratisering – tvärtom.

Även om organisationsrepresentanterna kompletteras med några förtroendevalda politiker, så gör inte det delegationen som helhet rimligt representativ för väljarna. Sveriges folkvalda riksdag har mycket mer demokratisk legitimitet än ett sådant partssammansatt organ.

De rådgivande rovdjursgrupperna har fyllt flera viktiga funktioner, bl.a. att vara ett forum för dialog mellan olika intressegrupper, som därigenom kan få en ökad förståelse för varandras argument, vilket kan leda till en minskad polarisering i den offentliga debatten. Att ersätta dessa rådgivande grupper med liknande men beslutande delegationer riskerar att leda till motsatsen. Att driva igenom ett beslut blir viktigare än att lyssna på andras argument, och de ledamöter som representerar bevarandeintresset kommer att uppleva en allt större frustration över att ständigt vara i minoritet och inte kunna påverka någonting. Detta kan leda till en ökad polarisering som varken gagnar rovdjuren eller allmänhetens förtroende för rovdjursförvaltningen. Det är också högst oklart i regeringens proposition hur ansvar ska kunna utkrävas av de föreslagna delegationerna.

Miljöpartiet de gröna anser att regeringens förslag om att viltförvaltningsdelegationerna ska vara beslutande organ bör avvisas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Vargstammens utveckling

En sammanhängande fennoskandisk vargstam

Den skandinaviska vargpopulationen har allvarliga genetiska problem. Det råder i stort sett full enighet om att den svenska vargstammen måste få ett tillflöde av nya gener för att den allvarliga situationen när det gäller inavelsgraden ska brytas. Inaveln i vargstammen har nått en nivå som är långt högre än vad som accepteras inom husdjursavel.

Detta har redan lett till s.k. inavelsdepression (nedsatt livskraft till följd av inavel) som yttrar sig i form av minskad fortplantning och i förekomst av en rad ärftliga defekter. Orsaken till inaveln är att stammen är för liten och för isolerad från andra, större vargpopulationer därför att människan på ett onaturligt sätt håller den skandinaviska vargstammen åtskild från den finsk-ryska.

Miljöpartiet de gröna anser att en sammanhängande fennoskandisk vargpopulation är ett av rovdjurspolitikens viktigaste mål. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening. För att nå en hållbar situation måste vargens naturliga invandring söderut från gränsen mot Finland underlättas med aktiva åtgärder genom att man låter några föryngrande familjegrupper etableras i renskötselområdets södra delar. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fel! Okänt namn

Etappmålet för varg

Som nämns ovan i avsnittet om gynnsam bevarandestatus beror vargstammens livskraft på både dess storlek och vilket genetiskt utbyte stammen har med andra vargstammar. En isolerad stam – som den svenska – kräver i storleksordningen 2 000 till 5 000 djur för att den ska vara livskraftig. Om det finns ett genetiskt utbyte med andra stammar kan antalet djur vara mindre utan att stammen för den skull hotas.

Det är uppenbart i propositionen att regeringen vill hålla stammen så liten som möjligt, men rovdjurens existens ska inte bara ses som överlevnad. Mycket tyder på att de fyller en viktig roll i ekosystemet och att målet bör vara det motsatta – att låta stammen utvecklas naturligt så långt möjligt.

Regeringen aviserar dock att man tillfälligt vill frysa vargstammen på den låga nivå som etappmålet 20 föryngringar innebär, dvs. ca 210 djur. Detta är olämpligt av flera skäl. För det första är en så liten djurpopulation, även om den inte vore så hårt inavlade, alltför känslig för olika slumphändelser.

För det andra försämras vargstammens genetiska status snabbare om dödligheten i vargstammen ökas för att hindra den att växa. Även om man kommer igång med att tillföra nya vargindivider, vilket är osäkert, så kommer det att ta någon varggeneration innan deras gener har spridits så att inaveln minskat ordentligt i stammen.

För det tredje riskerar en sådan frysning att skapa förväntningar hos en del människor om att samhället ska ge upp målet om en långsiktigt livskraftig vargstam och fortsätta att hålla stammen nere på ca 200 djur. Ända sedan riksdagen 2001 fattade beslutet om etappmålet har många debattörer som ogillat den gällande rovdjurspolitiken försökt låtsas som att etappmålet vore ett tak för populationen och inte bara ett etappmål. Vad regeringen nu föreslår är att göra om etappmålet till ett tak. Även om regeringen säger att det är tillfälligt, så befarar vi att detta kommer att leda till ökade konflikter när man om några år ska återgå till att se det som ett etappmål på vägen mot en långsiktigt livskraftig vargstam.

Miljöpartiet de gröna anser att vargstammens tillväxt bör få fortsätta parallellt med åtgärder som syftar till att förbättra dess genetiska status och att riksdagen bör sätta ett nytt etappmål för vargstammen när den av regeringen tillsatta utvärderingen rapporterat sina resultat. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Införsel

Miljöpartiet de gröna delar regeringens bedömning av vargstammens akuta behov av genetisk föryngring. Vi anser emellertid inte att en sådan föryngring bör ske genom införsel av vargar från andra länder såsom regeringen föreslår.

Vi vill understryka att det är viktigt att hitta en långsiktigt hållbar strategi för att säkra vargstammens överlevnad. Det är inte rimligt att tänka sig att vargens långsiktiga överlevnad i landet ska vara beroende av ständigt återkommande införsel av nya djur. Strategin måste i stället vara att omgäende

identifiera och genomföra åtgärder som skyndsamt säkerställer en sammanhängande fennoskandisk stam. Det bör också framhållas att regeringen inte anger hur denna införsel ska gå till och att framgången även på kort sikt är mycket osäker.

Som stöd för en sådan införsel framförs ofta förhoppningen att den lilla kriminella grupp som bedriver illegal jakt på varg ska inse att vargen har kommit för att stanna när samhället vidtar så drastiska åtgärder som aktiv flyttning av djur för att begränsa inaveln. Detta skulle kunna minska deras drivkraft för illegal jakt. En liknande förhoppning är att de små grupper som bedrivit opinionsarbete mot vargen ska ge upp detta då de blir mer delaktiga i politiken och besluten förs ned på lokal nivå.

Detta vore en mycket positiv utveckling. Men samtidigt är det en förhoppning, inte en slutsats baserad på kunskap eller ens en väl underbyggd teori. Miljöpartiet de gröna anser att det precis lika gärna kan förhålla sig tvärtom: att den lilla opinion som hittills har drivit regeringen framför sig kraftigt opponerar mot införsel av vargar och använder denna införsel som ett argument samt att tjuvskyttar i stället fokuserar på att avliva de införda djuren.

Miljöpartiet de gröna anser därför att regeringens förslag om införsel av vargar i nuläget bör avslås. Införsel av vargar bör endast vara en sista utväg om förnygring av vargstammens genetik inte kan uppnås genom en fungerande kontakt med den finsk-ryska vargpopulationen eller genom att man flyttar individer som kommer invandrande till norra Sverige till mer vargtäta områden för att säkra det genetiska materialet. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Naturlig invandring

Att säkerställa naturliga invandringsvägar för vargen från Finland innebär att ett antal förnygrande familjegrupper måste få finnas runt Bottenviken. Det är angeläget att man redan nu börjar analysera närmare vad som behöver göras för att detta ska bli möjligt.

Detta kan medföra en konflikt med rennäringens intressen. Regeringen framhåller i propositionen att respekten för naturen måste prägla synen på konflikter mellan olika mänskliga aktiviteter och viltet. Miljöpartiet de gröna instämmer till fullo i detta och anser att det även bör gälla rennäringen. I en annan aktuell proposition (prop. 2008/09:214 Hållbart skydd av naturområden) lägger regeringen stor vikt vid varje närings sektorsansvar för miljö- och naturvården: varje samhällssektor ska ta sitt ansvar för de miljöfrågor som är kopplade till respektive sektors verksamhet. Även här instämmer vi och hävdar att detta även måste gälla rennäringen. Det bör vara en självklar del i rennäringens sektorsansvar att möjliggöra en samexistens med de vilda djurarter som hör hemma i norra Sverige, inklusive vargen.

Men regeringen vill i stället förskjuta politiken ett steg i motsatt riktning; den rovdjurspolitik som gällt sedan 2001 innebär att det inom renskötselområdet bör få förekomma enstaka *förnygringar* utanför åretruntmarkerna (prop. 2000/01:57 s. 42), men i den nu aktuella propositionen har detta ändrats till

Fel! Okänt namn på

att enstaka *vargar* bör accepteras inom renskötselområdet under förutsättning att de inte etablerar sig och bildar revir där. Vi anser det helt orimligt att undanta en så stor del som 40 % av landet från föryngring av ett djur som tidigare förekommit naturligt i området.

Miljöpartiet de gröna anser att regeringen bör lägga större vikt vid att successivt underlätta för vargetableringar i renskötselområdets kustområden och ge rennäringen hjälp med att finna driftsformer som möjliggör en samexistens med varg. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Jakt

Miljöpartiet de gröna anser att det är olämpligt att nu öka jakttrycket på vargstammen. Att öka dödligheten i vargstammen skulle medföra att stammens genetiska status försämras snabbare. Detta är definitivt inte lämpligt innan åtgärder mot inaveln har genomförts och hunnit få effekt i vargstammen. Därför anser vi inte att licensjakt på varg ska införas.

Regeringens argument för att införa licensjakt är synnerligen vagt: ”Det har dock framförts att licensjakt efter varg skulle kunna leda till en större acceptans för arten och den nationella rovdjursförvaltningen.” Detta har förvisso framförts otaliga gånger av debattörer som helst vill ha så få vargar som möjligt, men påståendet blir inte välgrundat för att det har framförts många gånger. Med tanke på att samma debattörer många gånger underblåser rädsla och fördomar om vargen, och därigenom aktivt verkar för att minska acceptansen, har de inte särskilt stor trovärdighet när de talar om vad som skulle öka denna acceptans.

Vi är övertygade om att det som har betydelse för acceptansen är möjligheten till skydds jakt på de vargindivider som orsakar större problem än andra. Utrymmet för sådan skydds jakt blir mindre om licensjakt införs. Detta är ett viktigt skäl till att avvisa förslaget om licensjakt.

Vidare är det inte möjligt att som regeringen förslår inrikta en kommande licensjakt på vargar som är ”genetiskt defekta” eftersom det inte finns några rimliga möjligheter att urskilja sådana individer ur en vild population av levande djur i skogen. Hög inavelskoefficient i sig behöver inte innebära att djuren bär på några defekter.

Dessutom baseras regeringens förslag om licensjakt på en felaktig tolkning av artikel 16.1.e i art- och habitatdirektivet. Artikel 16.1.e anger att undantag från fredning får medges endast om det inte finns någon annan lämplig lösning på något av fem uppräknade problem eller behov, numrerade a–e. Det behov som artikel 16.1.e handlar om är ”insamling och förvaring” av ett fåtal exemplar av en art. Det har ingenting att göra med att jaga djur för nöjes skull och inte heller med jakt i syfte att hålla nere populationsstorleken.

Mest oroande är emellertid att regeringen föreslår att jakten ska inledas redan under nästa år. Samtidigt är planeringen för åtgärder för att stärka vargstammens genetiska status genom invandring eller införsel av vargar ofärdig, och risken är stor att en naturlig eller skapad invandring av nya djur kommer att dröja. Detta innebär att stammen hotas av decimering. Regeringen skjuter

först och frågar sen. Miljöpartiet de gröna anser att man bör vänta med att öka jaktrycket på vargen tills åtgärder mot inaveln har genomförts och fått effekt i stammen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Regeringen öppnar i propositionen upp för att utreda fällfångst av varg och järv. De djurskyddsmässiga erfarenheterna från den numera återigen tillåtna fällfångsten av lodjur manar dock till eftertanke. Samtliga i fjol fällfångade lodjur uppvisade träflisor i magsäcken efter att de försökt tugga sig ur fällorna. En fjärdedel av de fångade lodjuren hade även tandskador som bekräftar detta. Fällfångst riskerar därför att stressa lodjuren på ett oacceptabelt sätt. Dessutom finns risk att fel arter fångas eller att djuren fångas utanför den tillåtna jakttiden. Snarare än att öppna upp för mer fällfångst bör därför jakt på lodjur genom fällfångst avskaffas.

Miniminivån för lodjur

I propositionen konstateras det att sedan riksdagen 2001 beslöt om en miniminivå för lodjur har den svenska lodjursstammen de flesta år legat under denna miniminivå. Det nämns dock inte vad detta beror på. Huvudorsaken till att stammen legat under miniminivån är att Naturvårdsverket haft alltför bråttom att låta lodjursstammen i renskötselområdet skjutas ned till en låg nivå. Detta har också skett i strid med vad som angavs i den förra rovdjurspropositionen. Där stod klart och tydligt att lodjuret först måste öka i Götaland, innan stammen i renskötselområdet minskas, så att antalet lodjursföryngringar totalt i landet hålls ovan miniminivån.

För att den skandinaviska lodjurspopulationen ska vara långsiktigt livskraftig behöver den ha tillräckligt genutbyte med lodjur i Finland och Ryssland. Det är i nuläget inte säkert att detta utbyte är tillräckligt stort. I propositionen nämns (s. 19) att lodjuret saknas i delar av östra Norrbotten, vilket kan vara en indikation på att de skandinaviska och finsk-ryska lodjursstammarna inte är sammanhängande. Att i detta läge ytterligare minska lodjursstammen i renskötselområdet kan leda till att de skandinaviska lodjuren blir helt isolerade från de finska.

Miljöpartiet de gröna anser att lodjuret långsiktigt måste få ha en sådan täthet i norra Sverige att ett tillräckligt och kontinuerligt genutbyte med Finland säkerställs. Vi anser också att den politik som riksdagen godkände 2001, att en viss sänkning av lodjursstammen i norra Sverige får ske först sedan tillräckligt många lodjur etablerat sig i Götaland så att stammen nationellt inte minskar, är lika rimlig i dag. Därför menar vi att det vore fel att, såsom föreslås i propositionen, sänka den nationella miniminivån för lodjursstammen från 300 till 250 föryngringar, och i synnerhet vore det olyckligt att ytterligare minska lodjursstammen i renskötselområdet. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fel! Okänt namn

Jaktbrott

När vargen 2001 infördes i 28 § jaktförordningen, så att enskilda under vissa omständigheter och utan tillståndsansökan får avliva en varg som angriper tamdjur, förklarade regeringen att om vargstammens positiva utveckling bröts så skulle vargen åter tas bort ur paragrafen. Miljöpartiet de gröna anser att detta bör stå fast så länge vargstammen består av bara några hundra individer och att vargen bör strykas ur 28 § jaktförordningen. Vi anser också att det samma bör gälla järven, som visserligen finns i lite större antal än vargen men som haft en betydligt långsammare och tidvis negativ populationsutveckling. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fram till 2006 var villkoren i 28 § jaktförordningen både restriktiva och delvis svårtolkade. En viktig princip var att det angripande rovdjuret inte fick skjutas om inte ett tamdjur redan blivit skadat eller dödat. Denna princip gjorde att en besiktning i efterhand kunde säkerställa att det verkligen varit fråga om ett rovdjursangrepp på tamdjur, så att möjligheten till skydds jakt inte kunde missbrukas av var och en som fick syn på ett rovdjur.

År 2006 förtydligades paragrafen och en möjlighet infördes att skjuta ett rovdjur redan innan ett tamdjur skadats eller dödat, förutsatt att rovdjuret befann sig i en inhägnad för tamdjur. Så långt anser Miljöpartiet de gröna att möjligheten till skydds jakt utan föregående myndighetsprövning utvecklades på ett rimligt sätt i förhållande till den positiva utveckling som rovdjursstammarna uppvisade.

År 2007 skedde dock en drastisk förändring, då regeringen införde en tillfällig förordning som gav möjlighet att skjuta rovdjur, inklusive de mest hotade arterna varg och järv, var som helst utan att något tamdjur blivit skadat eller dödat, bara man hävdar att rovdjuret var på väg att angripa ett tamdjur. Därmed har det i praktiken blivit i stort sett omöjligt att fälla någon för jaktbrott mot stora rovdjur. Den som blir ertappad med att skjuta ett rovdjur utan tillstånd kan alltid påstå att rovdjuret var på väg att angripa en hund eller ett annat lösspringande tamdjur och därmed undgå straff. Vid den utvärdering av förordningen som skedde i vintras konstaterade både Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att fredningen av rovdjur i praktiken satts ur spel.

Myndigheterna menar att det är en uppenbar risk att förordningen utvecklas till ett verktyg för dem som vill döda rovdjur avsiktligt. Rikspolisstyrelsen pekar på de stora svårigheterna med att utreda händelser när bara skyttens berättelse finns som underlag. I ett stort antal fall har förundersökningar därför lagts ned. Trots detta har regeringen nu ersatt den tillfälliga förordningen med att utforma 28 § jaktförordningen på liknande sätt.

Effekterna av denna mycket vida möjlighet att skjuta rovdjur bör inte i första hand bedömas på basis av det antal rovdjur som rapporteras skjutna med stöd av paragrafen. Det stora problemet är att när risken att bli fälld i stort sett eliminerats kan fler ta chansen att skjuta olagligt och sedan bara rapportera det och åberopa 28 § i de få fall då saken upptäcks. En förändring över tiden av den illegala jakten är mycket svår att upptäcka, eftersom den till allra största delen sker i hemlighet. Vad vi vet från forskningen är att den

Fel! Okänt namn på

illegala jakten redan är ett stort problem – och för vargen är det redan den vanligaste dödsorsaken – och det är därför mycket angeläget att öka risken för dessa brottslingar att bli fällda för sina brott. Att i det läget förändra skydds- jaksbestämmelserna så att det blir i stort sett omöjligt att bevisa jaktbrott mot stora rovdjur finner vi oacceptabelt. Dessutom är det mycket tveksamt om 28 § jaktförordningen i sin nuvarande utformning är förenlig med Sveriges förpliktelser enligt art- och habitatdirektivet. Regeringen bör därför snarast återställa 28 § jaktförordningen till den lydelse som paragrafen fick 2006. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Redan i den rovdjursproposition som riksdagen ställde sig bakom 2001 (prop. 2000/01:57) förklarade regeringen att det finns övervägande skäl som talar för att kriminalisera försök och förberedelse till jaktbrott. När det gäller illegal jakt med såväl skjutvapen som fallor skulle möjligheterna att förhindra jakten förbättras genom en kriminalisering av försök och förberedelse till jaktbrott. Att regeringen inte redan då la förslag om en lagändring berodde på att man ville avvakta en översyn av förberedelsebrottet i allmänhet som pågick inom regeringskansliet. Detta var alltså åtta år sedan! Det är upprörande att ingenting hänt under denna tid – men ännu mer upprörande att regeringen nu åter säger sig vilja skjuta upp en lagändring som alla inser är angelägen att genomföra.

Regeringen ger i propositionen en god beskrivning av den nuvarande situationens brister. Så länge försök och förberedelse till jaktbrott inte är kriminaliserat kan polisen bara kontrollera t.ex. jaktstugor, förvaringsställen, bilar, lastutrymmet på en skoter eller skoters släp vid misstanke om ett fullbordat jaktbrott. Polis och åklagare kan i dag tillgripa hemlig teleövervakning endast för att kontrollera teletrafiken vid förundersökning om ett fullbordat grovt jaktbrott, och inte på försöks- eller förberedelsestadiet, t.ex. när man har fått kännedom om grupperingar som planerar olaglig jakt på rovdjur. Kriminalisering av försök och förberedelse till grovt jaktbrott skulle därför vara ett värdefullt verktyg i bekämpandet av den illegala jakten. Mot bakgrund av denna klarsynta beskrivning är det obegripligt att regeringen är så handlingsförlamad att den inte presenterar ett lagförslag om detta.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag redan i höst, i samband med att riksdagen behandlar den nu aktuella propositionen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Såväl i Mellansverige som längre norrut förekommer ofta att snöskoter används i samband med jaktbrott. Med snöskotern får man möjlighet att förflytta sig snabbare än rovdjuren i terrängen, och den är därför ett effektivt hjälpmedel för att söka upp ett rovdjur, komma inom skotthåll, driva djuret mot skyttar eller t.o.m. köra på djuret. Utredningen av sådana brott försvåras av att det inte finns något krav om att snöskotrar ska vara försedda med identifikationsnummer som kan avläsas i de spår som fordonet lämnar efter sig. Ett sådant krav bör därför snarast införas. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Fel! Okänt namn

Miljöorganisationers talerätt

Miljöpartiet anser att det är lämpligt att vidga miljöorganisationers talerätt. Detta behövs av demokratiskäl och för att uppfylla intentionerna i internationella åtaganden. Vi anser således att miljöorganisationer enligt definitionen i 16 kap. 13 § miljöbalken ska ha rätt att överklaga beslut enligt jaktlagstiftningen. Det bör för övrigt övervägas om inte överklaganderätten också bör utvidgas till att gälla flera miljöorganisationer och friluftsförbund, som sådana med annan associationsrättslig organisationsform. Det är t.ex. inte självklart att väletablerade organisationer som Världsnaturfonden eller Greenpeace inte ska ha rätt att begära rättslig prövning av beslut som påverkar skyddade arter. De utvärderingar som gjorts visar att miljöorganisationerna har använt den talerätt de tillerkänts enligt miljöbalken på ett ansvarsfullt sätt och att ärendena tillförts sakkunskap som annars inte kommit myndigheterna tillhanda. Miljöorganisationernas agerande har också varit viktigt för att utveckla praxis och påvisa brister i regelverket. De rättsvårdande myndigheterna har uppskattat miljöorganisationernas seriösa användning av talerätten. Det rör sig sammanlagt om en förhållandevis försumbar andel av mängden överklaganden. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna som sin mening.

Stockholm den 22 juni 2009

Tina Ehn (mp)

Karin Svensson Smith (mp)

Peter Rådberg (mp)

Per Bolund (mp)

Gunvor G Ericson (mp)